

Aleksandar GAJIĆ¹
Slobodan JANKOVIĆ²

ČETIRI STUBA SRPSKE SPOLJNE POLITIKE

APSTRACT

U ovom radu autori analiziraju oslanjanje spoljne politike Srbije sa četiri strateška stuba. Oni to čine polazeći od sadržaja tradicionalnog nacionalnog interesa – teritorijalnog integriteta, suvereniteta, zaštite stanovništva, interesa srpskog naroda, društvenog blagostanja i ekonomskog razvoja Srbije – *vis-à-vis* odnosa sa EU, Rusijom, SAD i Kinom. Navedene četiri zemlje imaju drugačije pozicije po pitanju Kosova i Metohije, po pitanju nacionalnog suvereniteta uopšte, različite interese u regionu i varirajuće spoljnopolitičke ciljeve. Srbija ima strateški cilj priključenja Evropskoj uniji i održanja teritorijalnog integriteta (Kosova i Metohije u sastavu Srbije). Ona je takođe proklamovala i politiku širenja spoljne trgovine (i u smislu povećanja broja trgovinskih partnera i u smislu povećanja obima izvoza) i posebno jačanje odnosa sa Kinom i Rusijom. Gajić i Janković daju presek koristi i mana strateškog partnerstva za svaki od četiri strateška stuba spram interesa Srbije. Oni žele da utvrde održivost sadržajnog kontinuiteta navedene proklamovane politike.

Ključne reči: EU, Rusija, SAD, Kina, četiri strateška stuba.

---

¹ Dr Aleksandar Gajić, naučni saradnik, Institut za evropske studije, Beograd.

² Mr Slobodan Janković, istraživač – saradnik u Institutu za međunarodnu politiku i privredu, Beograd.

Rad je realizovan u okviru projekta „Srbija u savremenim međunarodnim odnosima: Strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije u međunarodnim integrativnim procesima – spoljnopolitički, međunarodno ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti“, Ministarstva nauke Republike Srbije, ev. br. 179029, za period 2011–2014. godine.

Spoljnu politiku čine samointeresne strategije koje biraju države da bi ostvarile svoje nacionalne interese u međunarodnim odnosima. Na spoljnu politiku svake države utiču domaće okolnosti, politike drugih država i želje za uspostavljanjem specifičnog geopolitičkog dizajna. Kako bismo utvrdili uspešnost, tj. učinke spoljne politike neke države, kao svojevrsnu lakmus-proveru trebalo bi je suočiti sa pitanjem: u kojoj meri u svom delovanju utvrđena spoljna politika i diplomatija neke države doprinose ostvarenju njenih nacionalnih interesa?

Koncept nacionalnog interesa, premda u teoriji podlošan raznim tumačenjima - od realističkog (nacionalni interes kao težnja ka uvećanju moći)³ do liberalno-institucionalističkog, od objektivnog do subjektivnog poimanja interesa - zbog čega često jeste smatran za „ekstremno nejasan koncept”,⁴ predstavlja najopsežniji opis celovitog sistema vrednosti u spoljnoj politici. Tačnije, koncept nacionalnih interesa povezuje i objedinjuje u sebi poimanje nacionalnih vrednosti i nacionalnih ciljeva kojima se rukovode subjekti u međunarodnom životu. Pod osnovnim nacionalnim vrednostima podrazumevamo one vrednosti koje su neizostavno prihvaćene u nauci o međunarodnim odnosima:⁵ opstanak političke zajednice, teritorijalni integritet, nezavisnost, kvalitet života, položaj pojedinca u društvu itd., dok pod nacionalnim ciljevima podrazumevamo postignuća na pre svega političkom i ekonomskom polju u smislu njihovog zadobijanja ili očuvanja. Konkretni ciljevi, po pravilu, proizlaze iz osnovnih nacionalnih vrednosti, odnosno vrednosti zajedničkih svim državama, a potom i onih specifičnih vrednosti koje baštine pojedini subjekti međunarodnih odnosa. Formulisanje svake spoljne politike, dakle, počiva na određenju nacionalnih interesa (odnosa vrednosti i ciljeva), procene međunarodne situacije zarad ostvarenja ovih interesa i upotrebe sredstava (osposobljenosti diplomatskog aparata) za ostvarenje zadataka, to jest ciljeva spoljne politike. Izboru spoljnopolitičkih ciljeva sleduje identifikacija postojećih alternativa, odnosno procena šta one u međunarodnom kontekstu donose; a tek potom i donošenje odluke u smislu izbora jedne alternative te odabira sredstava koje državnoj spoljnoj politici stoje na raspolaganju kako bi se ostvario ranije određeni cilj.

Aktuelna spoljnopolitička koncepcija Srbije, u javnosti poznata kao „četiri stuba srpske spoljne politike”, nikada nije doktrinarno razrađena u pisanoj formi. Njeni deklaratorni počeci nalaze se u inauguralnom govoru predsednika

³ Hans Morgenthau, *Politics Among Nations*, 6th edition, McGraw-Hill, New York, 1985.

⁴ Joseph Frankel, *National Interest*, Macmillan, London, 1970, p. 26.

⁵ Vojin Dimitrijević, Radoslav Stojanović, *Međunarodni odnosi*, Službeni list SRJ, Beograd, 1996, str. 258-264.

Borisa Tadića 2004. godine: „Danas su naši spoljnopolitički prioriteti: evropske integracije, dobrosusedstvo, kao i ujednačeni odnosi sa tri centripetalne tačke svetske politike: Briselom, Vašingtonom i Moskvom.”⁶ Na istoj liniji je i izjava ministra spoljnih poslova Srbije Vuka Jeremića 2007. godine, neposredno nakon formiranja tadašnje koalicione vlade DSS–DS, kada je govorio o EU, Rusiji i SAD kao o „tri stuba” srpske spoljne politike. Prava inauguracija ove koncepcije odigrala se u avgustu 2009. kada je predsednik Srbije Boris Tadić, nakon posete Pekingju, izjavio da Srbija ima „četiri stuba” spoljne politike (pridodavši Kinu EU, Rusiju i SAD), i da će to u dužem periodu biti njena osnovna spoljnopolitička doktrina.⁷

Od tada pa sve do aktuelnih zbivanja, u javnosti ne prestaju kritički glasovi prema ovako proklamovanoj spoljnoj politici Republike Srbije. Primedbe su i načelne i praktične prirode. Jedni joj zameraju da se, bez obzira na načelnu osnovanost, u praksi ne primenjuje politika interesnog balansiranja između četiri proklamovana „spoljnopolitička stuba”.⁸ Drugi sumnjaju u njeno načelno utemeljenje, smatrajući da Srbija kao mala država nema kapacitete da vodi ambicioznu politiku balansiranja između delimično suprotstavljenih interesa velikih sila koji se, u krajnjem ishodu, često međusobno isključuju. Treći, pak, smatraju ovu koncepciju „konfuznom” i zagovaraju priklanjanje jednoj od njih, usled nemogućnosti da se vodećim svetskim silama u dovoljnoj meri izađe u susret.⁹ Mi ćemo, stoga, u radu posmatrati spoljnopolitičku koncepciju Srbije kroz prizmu ostvarenja nacionalnog interesa prema svakoj od zemalja koje čine „četiri stuba” ponaosob i uočiti eventualne „dobitke” i „gubitke” koje strateško partnerstvo sa svakom od njih može da donese. Na taj način ćemo dobiti jasniji uvid u održivost i perspektive ove spoljnopolitičke koncepcije.

---

⁶ Prema: Miloš Knežević, „Dileme spoljne politike o „bezalternativnoj” evrointegraciji Srbije”, *Nacionalni interes*, br. 2/2010, god. VI, vol. 8, str. 188.

⁷ *Blic* 07.09.2009, Internet, <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/109738/Tadic-Kina-jedan-od-četiri-stuba-spoljne-politike-Srbije>.

⁸ Miša Đurković, „Akademija Koče Popovića”, *Politika*, 11.08.2011, Internet, <http://www.politika.rs/pogledi/Missa-Djurkovich/Akademija-Koce-Popovica.lt.html>.

⁹ „Lično mislim da je Srbiji mesto uz EU, kao što je to, mislim, i glavni strateški cilj Srbije. I stoga mislim da bi upravo takva orijentacija, znači ne ka četiri stuba, već ka jednom dominantnom cilju, a u sklopu tog cilja onda i odnos prema drugim zemljama, trebalo da bude srpska politika” (Predrag Simić, „Konfuzna spoljna politika Srbije”, *Deutsche Welle*, 08.12.2010), Internet, <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,6307543,00.html>.

KINA

Odnosi Republike Srbije i NR Kine, predstavljajući kontinuitet odnosa Jugoslavije i NR Kine (započet njenim priznanjem 1. oktobra 1947), tradicionalno su dobri i stabilni. Kao stalna članica SB, atomska sila i ekonomska velesila u usponu, NR Kina svoju spoljnopolitičku i bezbednosnu koncepciju temelji na principima klasične suverenosti država, zalažući se za saradnju na principima jednakosti i obostrane koristi, kao i nemešanja u unutrašnje poslove drugih zemalja. Rešavanje svih međunarodnih problema NR Kina vidi u okviru odlučivanja u UN i SB UN. „Ona odbacuje teoriju prevaziđenosti suvereniteta u korist ljudskih prava i praksu na njima baziranu... kao odgovorni činilac međunarodnih odnosa ona je garant poštovanja rezolucije SB UN 1244.”¹⁰ Kina je podržavala SRJ tokom agresije 1999. godine i protivila se NATO vazdušnim udarima kao opasnom presedanu u međunarodnim odnosima. Ona je smatrala da Beograd sa punim pravom štiti svoj teritorijalni integritet delujući na suzbijanju delatnosti albanskog separatističkog pokreta na KiM; takođe, u svim međunarodnim organizacijama i njihovim forumima, NR Kina je dosledno podržavala Srbiju i njeno stanovište po pitanju statusa KiM i tokom pregovora i nakon samoproglašenja nezavisnosti ove srpske pokrajine 2008. godine. Kineska diplomatija je, štaviše, izrazila duboku zabrinutost zbog unilateralnog proglašenja nezavisnosti, smatrajući da ona šteti miru i stabilnosti kako na području Balkana, tako i u osnovnim načelima međunarodnih odnosa i autoritetu i ulozi UN i njegovog SB.¹¹ Kina veruje da se do jedino prihvatljivog rešenja za obe strane u sporu, i Beograd i Prištinu, može doći tek kroz nove i direktne pregovore, poštujući pri tome principe međunarodnog prava. Kina prostor Jugoistočne Evrope pre svega vidi u smislu ekonomskog povezivanja sa celinom evropskog prostora kao tržišta visoke kupovne moći i samim time idealnog za plasiranje sopstvenih proizvoda, tako da na prostoru Balkana nema ciljeva u smislu geostrateškog redizajniranja prostora – odnosno promena granica, već teži održavanju stabilnosti postojećeg poretka. U tom smislu, Kina javno podržava težnje Srbije za punopravno pristupanje EU, ali bez štete po njenu teritorijalnu celovitost i vitalne nacionalne interese.

Kina predstavlja najznačajnijeg spoljnotrgovinskog partnera Srbije u Aziji, čija je vrednost robne razmene u 2009. godini iznosila 870,85 miliona evra, od čega je izvoz Srbije bio svega 6,59 miliona evra. Srbija, dakle, kao i sve zemlje

---

¹⁰ Dragana Mitrović, „Modeli produblivanja saradnje sa NR Kinom i zemljama centralne i istočne Azije”, Zbornik *Elementi strategije spoljne politike Srbije*, IMPP, Beograd, 2008, str. 26.

¹¹ „China 'deeply concerned' over Kosovo independence: govt”, AFP. 2008-02-18, Internet, <http://afp.google.com/article/ALEqM5i3P7GRr55t2l7VZqxiWweagLgJqw>. Retrieved 2008-07-18.

sveta, ima trgovinski deficit u odnosu na NR Kinu, a robna razmena u poslednjem periodu beleži pad uzrokovan protekcionističkim merama naše vlade. Struktura trgovine između dve zemlje je poslednjih godina nepromenjena: Srbija izvozi u Kinu kaučuk, opremu i mašine (specijalne mašine i drumska vozila), plutu, drvo i slično; dok uvozi u prvom redu mašine (telekomunikacione i električne uređaje), robu široke potrošnje, tkanine, hemijske proizvode i dugo. „Primarne oblasti saradnje sa nespornom zainteresovanošću kineske strane predstavljaju poljoprivreda, istraživanje nafte i gasa, petrohemija, farmaceutska industrija, proizvodnja teških i građevinskih mašina, autoindustrija, trgovina, obrazovanje, kultura i sport.”¹² Od velikog značaja za buduću privrednu saradnju jeste „Sporazum o ekonomskoj i tehničkoj saradnji RS i NR Kine u infrastrukturnim projektima”, koji je sa kineskom stranom potpisao predsednik RS prilikom posete Pekingu 29. avgusta 2011. godine. Dodatnu pogodnost poboljšanju privredne saradnje predstavljaju činjenice da su AP Vojvodina i provincije Hejli Đang i Ći Lin bratske, kao i gradovi Beograd–Harbin i Novi Sad – Hanšu, što otvara prostor za kooperaciju i na regionalnom i lokalnom nivou. Međutim, uprkos potpisanim sporazumima i velikoj želji kineske strane da deo svog spoljnotrgovinskog deviznog suficita smeštenog u investicione fondove plasira u realnu ekonomiju i infrastrukturna ulaganja, do operacionalizacije i realizacije ove, za Srbiju preko potrebne saradnje, još nije došlo.

Bilateralna saradnja između dve zemlje je u konstantnom usponu. Među najznačajnijim posetama, pored ranije navedenih, možemo navesti posetu ministra odbrane RS (novembar 2008), posetu potpredsednika Vlade i ministra unutrašnjih poslova RS (decembar 2009), te posetu ministra spoljnih poslova povodom otvaranja „EKSPLO 2010” (maj 2010) Kini, kao i posetu ministra odbrane NR Kine Srbiji (septembar 2009). Između RS i NR Kine trenutno je na snazi preko pedeset bilateralnih sporazuma od kojih su, pored „Sporazuma o ekonomskoj i tehničkoj saradnji RS i NR Kine u infrastrukturnim projektima” (avgust 2009), tokom poslednje decenije najznačajniji sledeći ugovori: „Sporazum o saradnji u oblasti poljoprivrede” (Beograd 18. april 2007), „Memorandum o saradnji u oblasti bezbednosti i inspekcije industrijskih proizvoda” (Beograd, 17. april 2007), „Sporazum o naučno-tehničkoj saradnji” (Peking, april 2009), „Protokol o saradnji između MSP RS i MIP NR Kine” (Peking, 13. septembar 2009).

¹² Dragana Mitrović, „Modeli produblivanja saradnje sa NR Kinom i zemljama centralne i istočne Azije”, op. cit., str. 27.

RUSIJA

Istorija rusko-srpskih odnosa od vremena obnove moderne srpske države (kao i u vekovima pre toga) svojom kulturnom, verskom, jezičko-mentalitetskom i istorijskom bliskošću dva slovenska naroda u velikoj meri opovrgava isključivo „racionalno“ poimanje interesnih političkih odnosa između država i svedoči da svi ovi faktori u velikoj meri mogu plodonosno doprineti boljem obostranom razumevanju te interesnom približavanju u međunarodnoj saradnji.¹³ Savezništvo sa Rusijom bilo je od izuzetne važnosti za nastanak moderne srpske države u vreme Karađorđeve Srbije (1804–1813); postepeno prerastanje autonomije srpske kneževine u suverenu državu (1815–1878) u najvećoj meri omogućeno je ruskim diplomatskim uticajima i vojnim poredama nad Osmanskim carstvom. Premda ne uvek jednakog intenziteta i učinka, teško je u međunarodnim odnosima cele „vestfalske epohe“ naći bolje primere solidarnosti i savezništva između dve države od one koju je Rusija pokazala prema Srbiji u nekim od najtežih trenutaka njene istorije (1815, 1876–1877, 1912, 1914–1915). Zvanični odnosi Srbije sa Rusijom imaju kontinuitet od 1838. godine (sa periodom prekida 1918–1940) i mogu se okarakterisati kao tradicionalno saveznički i bliski. Naime, ni Srbija ni Rusija se zarad svojih interesa nikada nisu svrstale u savez sa trećim državama koji bi ih doveo u poziciju da se nalaze jedna protiv druge.

Rusko poimanje međunarodnih odnosa počiva na poštovanju klasične državne suverenosti, teritorijalnog integriteta, jednakosti i međusobnog uvažavanja, kao i nemešanja u unutrašnje prilike drugih država. Rešenja svih međunarodnih sporova i unutrašnjih problema koji prete međunarodnom miru Rusija vidi u okviru međunarodnog prava, odnosno pregovora između strana u sporu u okvirima sistema UN. Upravo u tom smislu Ruska Federacija predstavlja ključnog saveznika Republike Srbije po pitanju spora o statusu KiM u kontekstu savremenih međunarodnih odnosa, smatrajući, po rečima ruskog premijera Putina, svaku podršku unilateralnom proglašenju nezavisnosti amoralnom i nelegalnom. Ona predstavlja „užasni presedan koji razara ceo sistem međunarodnih odnosa kome su trebali vekovi da se razvije... i koji može da pokrene lanac nepredvidivih posledica za druge regione sveta, što se može vratiti kao udarac Zapadu, pravo u lice“.¹⁴ Podrška Rusije Srbiji po kosovskom pitanju je čvrsta i dosledna – i seže dalje od klasičnih

¹³ Više o tome videti: Slobodan Janković, „Osnove za oslanjanje na Rusiju u spoljnoj politici Srbije“, u: Dragan Đukanović (ur.), *Savremeni međunarodni izazovi: globalna i regionalna perspektiva*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2008, str. 2.

¹⁴ „Putin calls Kosovo independence 'terrible precedent'“, 2008-02-22, Internet, <http://www.eubusiness.com/news-eu/1203714121.65/>. Retrieved 2008-07-18.

diplomatskih aktivnosti: tako je, na primer, odlukom ruske Vlade, 23. aprila 2011. srpskim enklavama na KiM upućena hitna humanitarna pomoć, što je izazvalo oštre proteste prištinskih samoproglšenih institucija.¹⁵

Prema rečima predsednika Dimitrija Medvedeva, RF vidi Srbiju kao „ključnog partnera” u Jugoistočnoj Evropi.¹⁶ Nimalo čudno on je, prilikom posete Beogradu, upravo Srbiji ponudio da se pridruži RF u podršci njenom novom predlogu o preuređenju sistema evropske bezbednosti, što predstavlja jedan od strateških prioriteta sadašnje ruske spoljne politike. Intenzivne međusobne posete u poslednjih deset godina govore u prilog stanovištu o mogućim uspešnim strateškim partnerskim odnosima dve države. Nabrojaćemo samo najvažnije: poseta tada novoizabranog saveznog predsednika SRJ Koštunice Moskvi (oktobar 2000), premijera RS Đinđića (februar 2001) i uzvratne posete predsednika Putina Beogradu (jun 2001); posetu premijera Koštunice u Sočiju (2004) kao i njegove zajedničke posete sa predsednikom Tadićem Moskvi (novembra 2005. i januara 2008), te boravke predsednika Medvedeva (oktobar 2009) i premijera Putina (mart 2011) Beogradu. Svakako najznačajniji međudržavni sporazum u ovom periodu predstavlja onaj iniciran 20. oktobra 2009. godine a dogovoren prilikom Putinove posete Beogradu marta 2011. godine o strateškom partnerstvu između RF i RS. Predmet sporazuma, kao ključne tačke vezivanja spoljnih politika RS i RF, predstavljaju: energetika, poštovanje suvereniteta i teritorijalnog integriteta, kolektivna bezbednost, infrastrukturni razvoj i antifašizam. Pored toga, predviđeno je i potpisivanje sporazuma između dve vlade u oblasti reakcije u slučaju humanitarnih katastrofa, upozoravanja na prirodne nepogode i tehnogene havarije (sa izgradnjom zajedničkog centra za intencije smeštenog u Nišu), kao i zaključivanje sporazuma o saradnji u borbi protiv organizovanog kriminala; zatim, međuvladine saradnje u oblasti kulture, nauke, sporta i omladinske kulture i sporazuma o saradnji između Državne dume RF i Skupštine Srbije. Planirano za potpisivanje u junu 2011. godine u Moskvi, zaključenje ovih sporazuma još nije realizovano.

Za sada ugovornu osnovu međudržavnih dokumenata, a po osnovu sukcesije između njihovih prethodnih država, sačinjavaju oko 50 važećih sporazuma između RS i RF. Među njima svakako je najznačajniji ugovor o pristupanju Srbije projektu izgradnje gasovoda „Južni tok” za snabdevanje energentima ovog dela Evrope i, u okviru njega, privatizacija srpske kompanije

¹⁵ “Russia's Putin orders aid for Kosovo Serb enclaves”, Internet, <http://www.reuters.com/article/2008/03/24/us-russia-kosovo-aid-idUSL2452567520080324>.

¹⁶ “Medvedev calls Serbia Russia's key partner”, Makfax. 2009-05-29, Internet, <http://www.makfax.com.mk/en-us/Details.aspx?itemID=4887>. Retrieved 2009-05-30.

„NIS” čiji je većinski vladnik postao ruski „Gasprom”, kao i ugovor između „Gasproma” i „Srbijagasa” o formiranju zajedničke kompanije za modernizaciju podzemnog skladišta gasa „Banatski Dvor” (parafiran u Beču 15. oktobra 2010).

Za Srbiju, u pogledu ekonomske saradnje, Rusija je jedan od najznačajnijih partnera. Ona je naš prvi partner u obimu trgovinske razmene, prvi uvoznik, a peti izvoznik. Pred početak svetske ekonomske krize međusobna razmena dosegla je visinu od 3,07 milijardi dolara (izvoz 451 miliona, uvoz 2.626, 9 miliona dolara). RF u izvozu u RS dominira po pitanju energenata (nafta, gas i derivati čine 83,5 % uvoza). Takođe, RF izvozi u Srbiju sirovine i mašinske proizvode, dok Srbija izvozi farmaceutske proizvode, mašine, opremu, robu široke potrošnje te prehrambene i tekstilne proizvode. Srbija ima status povlašćene nacije u trgovinskim odnosima prema ogromnom ruskom tržištu, što je privilegija koju bi mnoge razvijenije i veće privrede žarko želele za sebe.

Uprkos širokom polju saradnje i ponuđenom strateškom partnerstvu te brojnim postojećim a do sada neiskorišćenim potencijalima, u srpskoj i međunarodnoj javnosti postoje glasovi koji zastupaju stav da RF ne pruža jasnu i sveobuhvatnu političku perspektivu Srbiji koja može da bude jednako probitačna alternativa EU, budući da zvanični dokumenti Ruskog MSP, dostupni javnosti od maja 2010. godine, kao prioritete na Balkanu navode pre svega energetske i ekonomsku saradnju.¹⁷ Ovi glasnogovornici previđaju perspektive do sada nerealizovanog šireg strateškog partnerstva, ponude o jačoj saradnji na području bezbednosti, uključujući i nagoveštaje o statusu (od posmatrača do punopravnog članstva) u ODKB, odbrambenom vojnom savezu većine bivših članica SSSR, te činjenicu da RF, uz podršku suverenitetu Srbije, odobrava njeno pristupanje EU videći je upravo kao most svoje, ne samo ekonomsko-energetske, već ukupne strateške saradnje sa ključnim članicama EU.

SAD

Posle predvođenja agresije na SRJ 1999. godine i pada režima Slobodana Miloševića, finansiranog prema sopstvenom priznanju službenika „Freedom house” (*Freedom House*), drugih američkih zvaničnika, i barem jednog od čelnika „Otpora”, Srđe Popovića, od strane američke Vlade, prestali su formalni razlozi za sankcije.¹⁸ SRJ i Srbija okrenule su se Zapadu (Americi i

¹⁷ Videti: Žarko Petrović, „Russia - Serbia relations: Three Year's Result”, „Russian-Serbian Strategic Partnership: Scope and Content”, *Russia-Serbian Relations at the beginning of XXI Century*, ISAC Fund, Beograd, 2010, pp. 5-9, 25-41.

¹⁸ O treningu „Otpora” za demonstracije i nespontanosti srpske (i arapskih) ‘revolucija’ koje će uslediti mesecima kasnije, i otkrivanju dela zakulisnih igara u obaranju Miloševića, videti šta

Evropskoj uniji) i otvorile zemlju za reforme i brojne reformske savetnike koji su stizali iz američkih i drugih paravladinih i nevladinih organizacija. Imajući to u vidu uputno je čitati šta su organizacije i pojedinci finansirani od strane SAD pisali o spoljnoj politici Srbije. Zbog ograničenog prostora odlučili smo da prikažemo stavove i viđenja samo jedne ali verovatno i najreprezentativnije organizacije – „Forum za međunarodne odnose” (sada dela „Evropskog pokreta u Srbiji”) koji već 15 godina deluje u Srbiji a njegovi članovi su na različitim položajima u Ministarstvu spoljnih poslova i u drugim telima odgovornim za kreiranje i sprovođenje spoljne politike naše zemlje.

Prema smernicama *Predloga platforme za alternativnu spoljnu politiku Foruma za međunarodne odnose* od 18. februara 1997. godine, sa manjim odstupanjima odvija se spoljna politika Srbije od 2001. godine.¹⁹ Autori Predloga platforme konstatuju da je težak položaj zemlje „pre svega, rezultat ambicija, politike i ponašanja koji izviru iz militantnog nacionalizma. Jugoslaviju su optužili i za pribegavanje sili, nepoštovanje međunarodnog prava i narušavanje poretka UN, arogantan odnos prema međunarodnoj zajednici i konfrontaciju sa njom...”²⁰ Naravno, ove se optužbe ne odnose na SAD ili Ujedinjeno Kraljevstvo. Zaista misle na SRJ. Mada, možda bi neko neobavešten iz optužbe pomislio da se radi o nekoj velikoj arogantnoj sili koja ulazi u sukob sa ostatkom sveta jer joj se tako hoće i može. Forum za međunarodne odnose od osnivanja (od kako je prerastao iz Odbora za međunarodne odnose Građanskog saveza, liberalno-levičarske stranke sa izuzetno malom podrškom u biračkom telu u Srbiji) finansiraju zapadne vlade i fondovi i organizacije iz zapadnih zemalja. Zato se ni ne treba čuditi što Forum vidi samo jednu viziju Srbije: u EU i sa NATO. Uopšte, svet sameren i sagledan od strane forumaša koji, ponavljamo, imaju značajan upliv u našu spoljnu politiku, daleko je od stvarnog. U tom fantastičnom viđenju SAD, ali i EU, izvoze bezbednost i demokratiju, kao da se radi o nekim fabričkim ili poljoprivrednim proizvodima. Prežvakavanje i ponavljanje stranih fraza i koncepata više govori o shvatanju demokratije onih koji o njoj na taj način govore i pišu nego o demokratiji samoj. U skladu sa takvim pogledima, 1997.

---

kažu sami „otporaši” u dokumentarcima: “Beyond the Revolutions – The CIA's Otpor Organization”, Internet, http://www.youtube.com/watch?v=r_QOyQO_DGc i “The Revolution Business – World”, <http://www.youtube.com/watch?v=lpXbA6yZY-8&feature=related>, 20/09/2011. U istim priložima funkcioner od strane američke Vlade finansirane organizacije „Fridom haus”, govori o količini novca koju Amerika ulaže u zemlju poput Ukrajine radi održavanja civilnog društva i pritiska na vlast.

¹⁹ Nataša Dragojlović, Dragan Đukanović, Živojinović Sretenović (urs), „Predlog platforme za alternativnu spoljnu politiku Foruma za međunarodne odnose”, *Spoljna politika Srbije: strategije i dokumenta*, Evropski pokret u Srbiji, Beograd, 2011, str. 260–275.

²⁰ Ibidem, str. 260–261.

godine, autori dokumenta zaključuju i preporučuju korenite unutrašnje promene, odustajanje od državne privrede, oslobađanje od „nacionalističkih anahronizama“, „hegemonističkih ambicija“ i drugog. Samo dodatak o napuštanju partijske države navodi nas da taj deo teksta razlikujemo od neke od rezolucija Komunističke partije Jugoslavije u periodu pre Drugog svetskog rata.²¹ Jasno je da se u ovom dokumentu pod odrednicom *Dejtonski sporazum* uopšte ni ne spominje Republika Srpska, ali se zato i u tom delu i u drugim delovima dokumenta insistira na potrebi garantovanja obnove „državnopravne celovitosti Bosne i Hercegovine“. Republika Srpska se pominje samo kada se insistira na tome da „pravo na razvoj specijalnih odnosa... ni u kom slučaju ne bi smelo da vodi dezintegraciji i podeli Bosne i Hercegovine“.²²

U pogledu odnosa sa Vašingtonom bitni su zaključci: „(N)aši odnosi sa SAD treba da predstavljaju prioritet u spoljnopolitičkom angažovanju Jugoslavije, jer od stepena ostvarenog poverenja i karaktera kontakata i saradnje zavise i mnogi drugi njeni interesi od prvorazrednog značaja.“ Upravo u ovoj poslednjoj rečenici koja se osvrće na položaj SAD kao najveće sile i najuticajnije države leži i objašnjenje preokreta spoljne politike sa fokusom na SAD. Naime, SAD nije među prvih deset ekonomskih partnera Srbije ni po izvozu ni po uvozu, niti je fizički blizu, ali je njegov uticaj izuzetno primetan. SAD je vojno prisutan i u BiH i na Kosovu i Metohiji.

Američke kompanije su od 2000. godine u kupovinu i održavanje prethodno domaćih javnih i privatnih (*Marbo*) preduzeća uložili oko 1,5 milijardi dolara. U ovu sumu ulazi novac koji se svake godine, kao i u drugim preduzećima, ulaže za neophodan remont i druge poslove na održavanju opreme i infrastrukture, pa je prava suma investicija nešto manja barem kada se radi o delu koji se odnosi na „Ju-Es-Stil“ (*US Steel Serbia*) i fabriku duvana u Nišu.²³ Velike američke korporacije prisutne su u srpskoj privredi i to pomenuti „Ju-Es-Stil“ (*US Steel*), zatim „Filip Moris“ (*Philip Morris*), „Kola-kola“ (*Coca-Cola*), „Meril Linč“ (*Merrill Lynch*) i „Pepsi-ko“ (*PepsiCo*). Osim njih korporacija „Bol“ (*Ball corporation*) napravila je izuzetno korisnu grinfild investiciju, otvarajući fabriku za proizvodnju limenki u Beogradu, koja bi od naredne godine trebalo da udvostruči proizvodnju.²⁴ Međutim, pomenuta ulaganja samo su delić uticaja SAD na domaću ekonomiju. O katastrofalnim učincima po srpsku privredu usvajanja i primene saveta zapadnih reformatora i njihovih domaćih pulena

---

²¹ Ibidem, str. 261.

²² Ibidem, str. 263.

²³ Internet, http://serbian.serbia.usembassy.gov/privredna_saradnja.html, 18/10/2011.

²⁴ Internet, <http://www.bloomberg.com/news/2011-09-16/ball-corp-doubles-serbia-output-with-new-eu-35-million-can-line.html>, 18/10/2011.

obimnu studiju uradio je prof. Mladen Kovačević 2010. godine.²⁵ Naravno, to nije jedina studija takve vrste ali je uputna i za druge reference. Kovačević je primetio i da je Srbija 2009. godina pala za osam mesta u odnosu na 2008. na listi Svetskog ekonomskog foruma po kompetitivnosti tržišta. Prošle godine pad je nastavljen pa se naša zemlja našla na 95. od 142 mesta (iza Moldavije i Egipta). Za utehu je što konkurentnost tržišta nije direktno vezana i za standard življenja, pa je Honduras dosta bolje plasiran od Srbije i pored toga što posle Haitija ima najniže nadnice u Latinskoj Americi.²⁶

SAD smatra da kao vodeća sila u međunarodnim odnosima ima interese u svim delovima sveta i da ima misiju širenja liberalne demokratije širom planete. Po pitanju odnosa ljudskih prava i suvereniteta, zvanični Vašington se zalaže za drugačije viđenje suverenosti, a zapravo za nekakvo globalno građanstvo u kojem naravno Amerika zbog svoje vojne moći igra ulogu svetskog žandarma. Kroz navodne humanitarne intervencije a sada zbog *odgovornosti za zaštitu*, ona ratuje kako bi zapravo proširila interese krugova od ključnog uticaja na politiku Bele kuće. Glavni garant albanske paradržave na tlu južne srpske pokrajine, protektorata SAD i EU, jesu Sjedinjene Države.

SAD insistira na konstantnom sužavanju nadležnosti i prava Republike Srpske u okviru BiH, i lobira u drugim državama za priznanje albanskog protektorata kao navodne multietničke Republike Kosovo. S druge strane, izuzev kratkotrajne politike povlačenja ambasadora iz zemalja koje su priznale deo teritorije Srbije kao samostalnu državu Kosovo, odnosi Srbije prema Americi jesu bili pozitivni i svakako asimetrični. Srpska politička elita je i posle otvorenog lobiranja zvaničnog Vašingtona za nezavisno Kosovo ubrzo nastavila politiku svestrane saradnje sa SAD. Prilike za potvrdu takve politike bile su tokom poseta Srbiji potpredsednika SAD Džozefa Bajdena (*Joseph Biden*) 20. maja 2009. i američke državne sekretarke Hilari Klinton (12. i 13. oktobra 2010). Hilari Klinton je u Beogradu istakla nadu da će se Srbija pridružiti EU, pohvalila održavanje Parade predstavnika LGBT organizacija i ukazala da rezolucija UN koju su predložili EU i Srbija može biti osnova i polazište za dijalog Beograda i Prištine. S istom porukom ona je 13. oktobra 2010. otputovala u Prištinu.²⁷ Gotovo beskompromisna politika prihvatanja zahteva američke politike dovela je srpsku spoljnu politiku u ćorsokak u vezi sa očuvanjem srpskih nacionalnih interesa, kao i njenih odnosa sa drugim

²⁵ Mladen Kovačević, „Dimenzije i uzroci ekonomske krize u Srbiji“, *Nacionalni interes*, br. 1/2010, god. VI, vol. 7, str. 11-53.

²⁶ Professor Klaus Schwab (ed), „Table_4: The Global Competitiveness Index 2011-2012“, *The Global Competitiveness Report 2011-2012* © 2011 World Economic Forum, Internet, http://www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_Report_2011-12.pdf, 12/10/2011.

državama čiji se interesi delimično ili u velikoj meri kose sa američkim, a koje su naklonjene Srbiji, poput Rusije, Irana, nekada Libije i drugih.

EU

Od pada režima Slobodana Miloševića, 5. oktobra 2000. godine, nova i naredne srpske vlade u spoljnoj politici orijentisale su se na partnerstvo sa Zapadom a odmah je istaknut i cilj integrisanja u EU. To je jasno izrazio ministar spoljnih poslova SRJ Goran Svilanović u svom ekspozu od 24. oktobra 2001. godine.²⁸ Tada je i prvi put javno istaknut bezalternativni put Srbije u Evropku uniju.²⁹ U tom cilju, još 2002. godine Vlada Republike Srbije obrazovala je „Savet za evropske integracije, kao savetodavno telo Vlade, koje prati, razmatra, ocenjuje i usmerava proces evropske integracije Srbije... Usvajanjem Nacionalne strategije za pristupanje EU, 2005. godine, pristupanje Srbije Evropskoj uniji definisano je kao prioritetan i dugoročan strateški cilj... Godine 2004. osnovana je Kancelarija za pridruživanje Evropskoj uniji, kao posebna služba Vlade Srbije za poslove pridruživanja EU. Od 28. decembra 2007. godine, ova kancelarija nosi naziv Kancelarija za evropske integracije”.³⁰ U međuvremenu se raspala Državna zajednica Srbija i Crna Gora. Kako se od pridruživanja prešlo u fazu pristupanja (što se odnosi na postizanje punopravnog članstva u EU) Vlada Republike Srbije usvojila je Nacionalni program za integraciju 9. oktobra 2008. godine, a prvi izveštaj o njegovom sprovođenju usvojen je 5. februara 2009. godine.³¹

Ulazak u EU kao ključni spoljnopolitički cilj podrazumevao je niz reformi u upravljanju i funkcionisanju države i njenih institucija. Vojno-bezbednosne

---

²⁷ Hilari Klinton u Prištini, Internet, http://www.bbc.co.uk/serbian/news/2010/10/101013_clintonprishtinawed.shtml, 17/10/2011.

²⁸ „Spoljna politika Srbije: strategije i dokumenta”, ekspoz Gorana Svilanovića, saveznog ministra za inostrane poslove, u Saveznoj skupštini SR Jugoslavije, Beograd, 24. oktobar 2001. godine, str. 286.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Razvoj odnosa i saradnje Republika Srbija - Evropska unija, Ministarstvo spoljnih poslova Republike Srbije, Internet, http://www.mfa.gov.rs/Srpski/spopol/Prioriteti/integration_EU_s.html, 18/08/2011. Na sednici Vlade Republike Srbije 17. juna 2005. godine usvojena je Nacionalna strategija Srbije za pristupanje Srbije i Crne Gore Evropskoj uniji. Ovaj dokument izradila je i primenjivala Vlada Srbije, iako je u naslovu naveden i naziv državne zajednice. Videti: Kancelarija za evropske integracije, Vlada Republike Srbije, Internet, <http://www.seio.gov.rs/dokumenta/nacionalna-dokumenta.247.html>, 22/08/2011.

³¹ Kancelarija za evropske integracije, Vlada Republike Srbije, Internet, <http://www.seio.gov.rs/dokumenta/nacionalna-dokumenta.247.html>.

reforme, reforme u školstvu, zdravstvu, u oblasti ljudskih prava i drugog, najčešće su obavljane „u duhu evropskih integracija“, odnosno sa ciljem postizanja punog učlanjenja Srbije u Uniju.

EU ima podeljene nadležnosti u spoljnoj politici sa zemljama članicama. Mnoge od ključnih internih i spoljnih politika zavise od odluka ključnih zemalja članica, Nemačke, Francuske i Ujedinjenog Kraljevstva. Navedene zemlje na neformalnim sastancima (trojka Ujedinjeno Kraljevstvo, Nemačka i Francuska, a u poslednje vreme bilateralni sastanci Nemačka–Francuska) donose okvire u kojima će se doneti odluke o spoljnoj i unutrašnjoj politici EU. Ove zemlje i u nešto manjoj meri Italija i Španija imaju veliku slobodu u spoljnoj politici u odnosu na tela EU koja imaju spoljnopolitičke ingerencije (predsednik EU, ministar spoljnih poslova EU, Savet EU i Evropska komisija). O ovome je nedavno pisala i Gergana Pasi, bivša bugarska ministarka za evropske poslove.³² Zato, kada navedene tri zemlje donose neku spoljnopolitičku odluku po pitanju evrointegracija, možemo to smatrati i politikom EU.

EU zajedno sa SAD promovise novi koncept ograničene suverenosti i zalaže se za koncept ljudskih prava koja nadilaze značenje suvereniteta. Usvajajući ovakvo viđenje značaja ljudskih prava, EU i SAD podržale su i podržavaju vojne agresije pod vidom humanitarnih intervencija, a u novije vreme kroz koncept „odgovornosti na reagovanje“.³³ EU članice, kao i SAD, učestvovala su i podržale vojnu agresiju na SRJ 1999. godine, a danas se zalažu za dobrosusedske odnose Kosova i Srbije.

Pitanje da li je Srbiji mesto u EU, da li se srednjoročno može očekivati da Srbija postane članica EU, kao i da li sve to odgovara našim interesima samo naizgled je prevaziđeno pitanje. Na stručnim i medijskim raspravama često se može čuti kako razvijene zapadnoevropske države kao što su Norveška i Švajcarska, iako nisu članice EU, prihvataju veliki broj pravnih tekovina nadnacionalne zajednice kojoj Srbija stremlji, pa je to pokazatelj da je evrop(unij)sko pravo (*acquis communautaire*) poželjno za dobru upravu. Međutim, navedena tvrdnja ako je tačna za Norvešku, u slučaju Švajcarske samo je delimično tačna, a ono što je najvažnije – interesi, struktura privrede, veličina zemlje, partnerstva, unutrašnjopolitička situacija i geostrateški položaj ovih država višestruko se razlikuju od Srbije, pa samo u manjoj meri mogu poslužiti za poređenja. Kako bismo odgovorili na pitanje koristi ili štete odnosa Srbije i EU valja videti koji su uslovi za ulazak Srbije u tu zajednicu, postoji li volja EU da joj

³² „Borba novih članica za uticaj u EU“, *Euractiv*, 21.09.2011, Internet, <http://www.euractiv.rs/eu-prioriteti/2724-borba-novih-lanica-za-uticaj-u-eu->, 26/09/2011.

³³ Videti o ovom konceptu u: Slobodan Janković, „Libijska kriza i njene posledice“, *Međunarodna politika*, str. 44.

se Srbija priključi i kako desetogodišnje pridruživanje i pristupanje Srbije Uniji utiče na njene nacionalne interese, očuvanje državnosti, poboljšanje privredne situacije i očuvanja i promocije srpskog nacionalnog identiteta i kulture. S obzirom na format teksta i temu ovoga puta ćemo izbeći tematizaciju nacionalnog identiteta i kulture glede evropskih integracija.

Miloš Knežević je u više navrata ukazao na neusklađenost politike četiri stuba sa parolom *Evropa nema alternativu*. On je primetio da je „evroatlantskim integracionim težnjama dela političke klase u Srbiji prethodila, takođe, evroatlantska dezintegracija srpske države!“ Knežević je početkom 2010. najavio ono što se već naziralo, a to je „da se bliži čas u kome će (...) od Srbije odlučno zahtevati priznanje nezavisnosti Kosova“. Zato i zaključuje, „samoprolamovana lažna država *Republica Kosova* i stvarna naddržava Evropska unija čine za Srbiju jedan a ne dva problema, tako da im je neophodno jedinstveno a ne odvojeno pristupati“.³⁴

Sama Evropska unija nalazi se u velikoj političkoj i ekonomskoj krizi. Sve veći broj građana u zemljama članicama smatra da je članstvo u Uniji donelo štetu. U Francuskoj je prema poslednjim dostupnim podacima EU barometra, u novembru 2010, prvi put broj onih koji smatraju da je integracija načinila više štete nego koristi premašio 40 odsto (tačnije 42 odsto, dok je udeo onih koji smatraju da je više koristi 46 odsto).³⁵ Osim toga postoji i korupcija, za koju je zaduženo više tela, ali i komesar za borbu protiv prevara. Do 2010. potpredsednik EK Sim Kalas početkom devedesetih kao guverner nacionalne estonske banke bio je umešan u finansijski skandal.³⁶ O nečistim računima Unije najočitije govori podatak da je komisija za auditing šesnaestu godinu zaredom odbila da potpiše završni račun zbog neslaganja u 90 odsto računa.³⁷

USLOVI EU I NJIHOVE POSLEDICE

Naizgled, uslovi za pristupanje EU jasno su definisani. Ipak, ovi uslovi se povremeno menjaju i dopunjuju, pa nije isto važno za prijem Grčke (1981), Španije i Portugala (1986) i za prijem Slovenije i Malte npr. (2004. godine). Ono što je važno

³⁴ Miloš Knežević, „Dileme spoljne politike o „bezalternativnoj“ evrointegraciji Srbije“, op., cit., str. 195, 200.

³⁵ EUBAROMETER, Internet, http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/showchart_column.cfm?keyID=6&nationID=6,&startdate=2001.11&enddate=2010.11, 22/09/2011.

³⁶ Internet, <http://www.ashleymote.co.uk/?p=237>.

³⁷ „EU accounts not signed off... for the 16th consecutive year“, Internet, <http://www.civitas.org.uk/wordpress/2010/11/10/eu-accounts-not-signed-off%E2%80%A6-for-the-16th-consecutive-year/>, 22/09/2011.

za 10 novih članica 2004. godine nije u punoj meri važilo za pristupanje Rumunije i Bugarske 2007. godine. Ove zemlje primljene su u Uniju iz potrebe geostrateškog pristupa Crnom moru. Potonje je jasno imajući u vidu brojne propuste, posebno u oblasti borbe protiv korupcije, ali i neispunjenja kriterijuma ekonomske održivosti i spremnosti za tržišnu utakmicu: *Postojanje funkcionalne tržišne privrede, sposobne da izdrži konkurenciju na jedinstvenom evropskom tržištu*.³⁸ Uopšteno posmatrajući, privredna društva iz srednjoevropskih i istočnoevropskih članica EU mahom nisu izdržala konkurenciju već su preuzeta od strane velikih kompanija mahom iz starih zemalja članica – Nemačke, Francuske, Italije, Ujedinjenog Kraljevstva i zemalja Beneluksa.

Da li je rezultat toga povećanje životnog standarda odnosno kupovne moći stanovništva u novim zemljama članicama?

Neujednačenost primanja od devedesetih godina XX veka značajno raste kako u zemljama OECD tako i u novim članicama EU (iz Istočne i Centralne Evrope).³⁹ EU je 2003. pokrenula instrument koji joj omogućava da precizno sakuplja, meri i poredi podatke o primanjima, siromaštvu i drugim socio-ekonomskim pokazateljima u zemljama članicama. O savršenstvu ovog instrumenta govori i podatak dobijen ovom EU metodom prema kome 5 odsto najsiromašnijih u Holandiji poseduju nešto više od 5 odsto prihoda u zemlji. Tom logikom Holandjani nekako uspevaju da imaju više od 100 odsto prihoda!⁴⁰ Irska i Island koje su pored Estonije navođene kao fantastični primeri privrednog razvoja doživele su ekonomski pad i krizu daleko veću nego druge države članice EU. U baltičkim zemljama članicama paritet kupovne moći stanovništva opao je od 10 do 28 odsto samo u godinu dana 2008–2009. Letonija koja je 2007. proglašena za najbrže rastuću EU privredu, dve godine kasnije je dočekala trostruko uvećanje nezaposlenosti i pad kupovne moći za 28 odsto.⁴¹

---

³⁸ „Koji su uslovi za ulazak u Evropsku uniju?“, Kancelarija za evropske integracije Vlade Republike Srbije, Internet, http://www.seio.gov.rs/upload/documents/publikacije/kako_zasto_2010.pdf, 12/09/2011.

³⁹ István György Tóth¹, Márton Medgyesi, “Income Distribution in New (and Old) EU Member States”, *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy*, 1 (2011), Vol. 2 (2011) 1, p. 6.

⁴⁰ “Income inequality in EU countries”, Figure 1: The income share of the bottom 1%, 5%, and 10% of the population in EU Member States, Internet, <http://www.socialsituation.eu/monitoring-report/income-distribution/income-inequality/income-inequality-in-eu-countries-1>, 07/10/2011.

⁴¹ “GfK Purchasing Power Europe study tracks Europeans' consumer potential in crisis-ridden 2009”, Bruchsal, December 09, 2009, Internet, http://www.gfk-geomarketing.com/fileadmin/newsletter/pressrelease/purchasing_power_europe2009.html, 15/09/2011.

Mađarski javni dug je u periodu 2005–2010. (članica od 2004) porastao sa 62,0% do 78,9%, dok je spoljni dug narastao u istom periodu sa 75,1% BDP na 132,3% BDP. I pored ovih obespekujućih brojki, valja primetiti da Estonija kao primer neoliberalne ekonomske politike i dalje stoji u donjoj polovini EU ekonomija po više pokazatelja a prema promeni, tj. padu, BDP i opadanju kupovne moći prošla je lošije od Mađarske.⁴²

ZAHTEVI SRBIJI

Osim ekonomske krize u EU i od ranije primetnog zamora od njenog daljeg proširenja – evropske članice EU, njihovi najviši državni zvaničnici i diplomatski predstavnici proces ovog učlanjenja u slučaju Srbije stalno produžavaju na vremenskom horizontu, te ukazuju i na to da Srbija ne može napredovati bez faktičkog priznanja Kosova (i Metohije).

Izuzev navedenog uslovljavanja (zašta ćemo malo kasnije navesti i neke primere), a uz zahteve za reformama politike, ekonomije, unutrašnjeg ustrojstva i kulture (kroz primenu zapadnog koncepta ljudskih prava), od Srbije je zahtevana i saradnja sa od strane Zapada finansiranog Haškog tribunala koji je izdao ogromnu većinu optužnica protiv lica srpske narodnosti. Da li će se zahtevi za izručivanje državljana Srbije nastaviti i posle hapšenja poslednjeg optuženog srpskog begunca? S obzirom na to da je glavni tužilac Međunarodnog krivičnog tribunala za zločine u bivšoj Jugoslaviji 13. septembra pored zadovoljstva zbog hapšenja Ratka Mladića postavio pitanje istrage jataka, sumnja nije neosnovana.⁴³ Bramerc je 19. oktobra 2011. u Hagu izjavio da početkom novembra od Srbije očekuje izveštaj o mestima skrivanja osumnjičenog za ratne zločine Ratka Mladića i njegovim jatcima.⁴⁴ Takođe, može se osnovano pretpostaviti da će pojedine zemlje članice EU vršiti pritisak na vlasti Republike Srbije da optuže srpske državljanke zbog agresije američkih i nemačkih pripadnika KFOR na srpske demonstrante na Kosovu 27. septembra 2011. Nastupi pojedinih domaćih političara ukazuju upravo na takav scenario.

---

⁴² GDP per capita, consumption per capita and comparative price levels, *EUROSTAT*, Internet, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/GDP_per_capita_consumption_per_capita_and_comparative_price_levels, 15/09/2011.

⁴³ Bramerc-Tadić: "Odgovori o jatcima", V92, 13.09.2011, Internet, http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2011&mm=09&dd=13&nav_category=64&nav_id=541717,08/10/2011.

⁴⁴ "Brammertz expects report on Mladic's hiding in November", 20. October 2011, Internet, <http://www.emg.rs/en/news/serbia/166670.html>, 20/10/2011.

Zahtevi vezani za posredno priznavanje Kosova (kao države) počeli su odmah nakon samoproglašene nezavisnosti okupiranog dela Srbije. Naime, EU je u Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju tada dodala novi član (član 17 – *Cooperation with other countries candidate for EU accession not concerned by the Sap – Saradnja sa drugim zemljama kandidatima za pridruživanje EU koje nisu obuhvaćene SAP – Procesom stabilizacije i pridruživanja*). Naravno, jedina zemlja na Balkanu koja nije bila obuhvaćena procesom SAP bila je zapravo tzv. zemlja – Kosovo – članovi 15 i 16 predviđeni su za regionalnu i prekograničnu saradnju sa ostalim zemljama u regionu.⁴⁵ U poslednje vreme sve su odlučniji zahtevi regulisanja odnosa sa Kosovom (i Metohijom), koji se nazivaju susedskim. Susedski odnosi se mogu uspostaviti između država, nikako između države i jednog njenog dela. U pogledu Kosova i Metohije, ali i u pogledu situacije u Raškoj odnosno Sandžaku, može se konstatovati da EU nema nepristrasnu ili politiku u korist razvoja Srbije. Naime, ambasadori članica EU su učestvovali u stvaranju neformalne „Grupe prijatelja Sandžaka“, koja organizuje pomoć i navodno ‘priprema teren’ za otvaranje predstavništva Novog Pazara u Briselu.⁴⁶ Brojni diplomatski predstavnici članica EU direktno su se mešali u unutrašnju politiku Srbije u smislu njenog teritorijalnog uređenja, međuetničkih odnosa, pa čak i izbora. Ne treba zaboraviti pokojnog ambasadora SR Nemačke koji je insistirao da se na, uobičajeno zatvorene za medije, skupove Foruma za međunarodne odnose Evropskog pokreta u Srbiji mediji dovedu. Pošto je to učinjeno on je pretio otvaranjem pitanja teritorijalnog integriteta Srbije u Vojvodini i u Raškoj/Sandžaku u slučaju da Srbija ne pristane na nadziranu nezavisnost Kosova. U istoj liniji su i izjave ambasadora Volframa Masa o datumu republičkih parlamentarnih izbora, o tome kako treba decu podučavati o bombardovanju 1999, ali i izjave ambasadora Velike Britanije i drugih zapadnih zemalja.⁴⁷ Primera ima mnogo a nameru ključnih zemalja EU da zajedno sa SAD stvore nezavisno Kosovo bez obzira na prilike, standard života odnosno getoe u kojima žive Srbi i nealbanske manjine te posledice po međunarodni poredak, govori i intervju sa tadašnjim ambasadorom Francuske u SCG, Igom Pernoom (*Hugues Pernet*). On je septembra 2005. godine kada se iščekivao izveštaj specijalnog izvestioca UN za Kosovo Kai Eidea o standardima,

⁴⁵ “Stabilisation and Association Agreement Between the European Communities and their Member States of the One Part, and the Republic of Serbia, of the Other Part”, CE/SE/en 21.

⁴⁶ “Sofra za ‘Prijatelje Sandžaka’”, *Septembar 16, 2011, Internet*, <http://www.sandzacke.rs/info/politika/sofra-za-prijatelje-sandzaka/>, 22/09/2011.

⁴⁷ “Mas: Srbi moraju svojoj deci da objasne da je bombardovanje bilo ispravno”, 28. oktobar 2010, *Internet*, <http://www.zastonato.org/2010/10/mas-srbi-moraju-svojoj-deci-da-objasne-da-je-bombardova-nje-bilo-ispravno/>, 15/09/2011.

rekao da je stanovište „međunarodne zajednice“ (što je lepši nadimak za Zapad) da svejedno treba ući u pregovore o statusu.⁴⁸

KORIST ILI ŠTETA?

U pogledu koristi od integracije Kancelarija za evropske integracije u kratkom vodiču o EU daje krajnje šturi odgovor na pitanje *Koje su kratkoročne, a koje dugoročne koristi od ulaska u EU?*

„Kratkoročne koristi uglavnom se odnose na prenos znanja i metoda, pristup raznim fondovima i programima Evropske unije, tehničko-finansijsku pomoć EU, mogućnost korišćenja fondova namenjenih smanjenju razlika između regija i država članica Unije. Dugoročno se mogu očekivati pozitivni efekti sprovedenih reformi u vezi sa primenom propisa EU, kao i efekti učestvovanja na velikom, zajedničkom tržištu, modernizacija privrede, porast direktnih stranih ulaganja, otvaranje novih radnih mesta, zaštita prava potrošača, itd.“⁴⁹

O smanjenju razlika između regija jednom kada se uđe u EU govori i podatak da u članicama koje su pristupile 2004. (izuzev Malte i Kipra) gotovo da nije došlo do promena u regionalnim razlikama, a do razlika nije došlo ni između EU-15 grupe zemalja i novoprimitljenih.⁵⁰

Ono što se ne navodi jeste da se više od 80 odsto SDI odvija unutar grupe zemalja G-20 (privlače 78 odsto SDI a od njih ide 85 odsto svih SDI).⁵¹ Barem 81 odsto svih SDI na svetu nisu nove grinfild investicije već kupoprodaja postojećih kompanija i finansijske transakcije. Od preostalih 19 odsto, koje jesu grinfild (otvaranje novih preduzeća i novih radnih mesta) ogromna većina otpada na zemlje BRIKS a ne na EU zemlje. Studija Svetske banke od avgusta 2011. ukazuje na to da klima za investicije samo verovatno ima značajan uticaj na privlačenje SDI a da su veličina tržišta, njegove perspektive i prirodna bogatstva bitniji.⁵² Dobre institucije i pogodnosti za SDI su bitne ali 85 odsto zemalja konstantno smanjuje broj propisa, ubrzava proceduru ili daje

---

⁴⁸ “Face Reality and Negotiate”, *CorD*, No19 – September 2005, Internet, <http://www.cordmagazine.com/images/archivepdf/cord19.pdf>, 01/29/2010.

⁴⁹ *Kako, zašto, da li, kada Evropska unija?*, Kancelarija za evropske integracije, treće, dopunjeno i izmenjeno izdanje, Beograd, 2010, str. 35.

⁵⁰ Geomina Turlea, Mark Bogdanowicz, *EU Enlargement: Economic Development and the Information Society*, Vubpress/Upa, 2008, p. 413.

⁵¹ “Report on G20 Trade and Investment Measures (September 2009 to February 2010) *WTO, OECD, UNCTAD*”, 8 March 2010, p. 19.

⁵² “How Much Does Investment Climate Matter?”, *The World Bank Group, Financial and Private Sector Development*, Note Number 32 August 2011, p. 4.

stimulanse potencijalnim investitorima.⁵³ Konačno, osim što svetska ekonomija ipak raste, još više raste razlika između siromašnih i bogatih i geografski i unutar svih društava na globalnom nivou. Prema izveštaju UNKTAD, siromašne zemlje su još 2001. godine gubile 2 milijarde američkih dolara dnevno zbog nepravednih trgovinskih pravila od kojih su mnoga promovisana upravo od strane Svetske trgovinske organizacije, kaže se na sajtu STO. Štaviše na istoj strani sajta STO stoji zaključak da „Trgovinska liberalizacija je negativno vezana za porast zarada kod 40 odsto najsiromašnijih ali je pozitivno vezana za rast među visoko dohodovnim grupama...” Pa se zaključuje i da nema uzročno-posledične veze između stranih investicija i smanjenja siromaštva.⁵⁴ Mađarska i Estonija primile su visok nivo SDI zbog inicijalno niskih ličnih dohodaka da bi sa porastom standarda došlo do postepenog preseljenja postrojenja u azijske zemlje, ali i u susedne Ukrajinu i Rusiju.⁵⁵

Politika liberalizacije i tržišnosti gotovo uvek i svugde dovodi do povećanja cena i opadanja životnog standarda većine stanovništva. Ukрупnjavanje i sledstvena monopolizacija kao obeležje liberalizovanih tržišta povećavaju mogućnost za neprincipijelno ali i nezakonito dogovaranje cena sve manjeg broja velikih preduzeća.

Ako uzmemo u obzir ove podatke razumećemo da od ulaska u EU Srbija praktično ne dobija ništa ni na ekonomskom planu, što ne bi mogla da ostvari i bez toga. Istovremeno, neulaskom u EU ostaje više prostora za drugačiju ekonomsku politiku koja može pogodovati razvoju srpske privrede.

ZAKLJUČAK

Bezalternativnost je porazna kao usmerenje u spoljnoj politici – osim ako se ne radi o tome da nema drugog izbora nego da se deluje samo u jednom mogućem pravcu na ostvarenju nacionalnih interesa zemlje. Ali, ako se bezuslovno deluje samo u jednom pravcu suprotno ostvarenju sopstvenih interesa – radi se o bezumnoj politici. Pokušaj kompromisa ili nalaženja srednjeg rešenja sa jačom stranom moguć je samo ukoliko ona oseti da bi nešto mogla da izgubi, što je izvodivo samo ako za ostvarenje rešenja postoje

---

⁵³ Ibidem, p. 3.

⁵⁴ Trade liberalisation statistics, WTO, Internet, http://www.gatt.org/trastat_e.html, 23/09/2011.

⁵⁵ Geomina □urlea, Mark Bogdanowicz, *EU Enlargement: Economic Development and the Information Society*, op., cit., p. 414.

alternative, jednake ili povoljnije, od ponuđene, jer to slabijoj pregovaračkoj strani diže „vrednost“.

Problematično usmerenje u odnosu na „četiri stuba spoljne politike“ Srbije je, dakle, dvostruko. Prvo, dva od „četiri stuba“ vode politiku koja je direktno, mada u različitoj meri (SAD gotovo potpuno, a EU delimično), suprotna nekim od najvitalnijih nacionalnih interesa Republike Srbije, dok je sa druge strane, eventualna dobit ili kompenzacija u ovakvoj saradnji, naročito u kontekstu svetske ekonomske krize, postala krajnje sporna. Situacija je tim tragičnija što je politička vlast u Srbiji, najviše zbog ideološke jednostranosti i političko-interesnih uticaja, a tek sekundarno geopolitičkog položaja (situacija „poluokruženja“), privredu poslednjih godina, više od decenije, usmeravala isključivo u pravcu integracija sa privredama EU, dovevši svoje resurse i svoje tržište u stanje kolonijalne poluperiferije posustalog neoliberalnog kapitalističkog sistema. Ovakvo stanje danas realno otežava svaki zaokret ka diverzifikovanju saradnje i ostavlja Srbiju podložnu ucenama čije ispunjavanje je vitalno ugrožavaju.⁵⁶ Drugo, saradnja sa „druga dva stuba“, ona sa kojima postoji jedinstveni interesni pravac i u političkom i privrednom smislu – ili je nedovoljno iskorišćena (u diplomatsko-političkom smislu), ili je krajnje skromna, ili gotovo rudimentarna s obzirom na moguće potencijale plodotvorne saradnje (pre svega ekonomska saradnja sa Kinom). Drugim rečima – mi se nalazimo u situaciji da se Srbija oslonila gotovo isključivo na „dva nepovoljnija stuba“ svoje spoljne politike, a u velikoj meri odmakla od druga „dva stuba“ koja bi mogla da je podupiru u nastojanjima da ostvari potrebnu sopstvenu stabilnost. Partnerstvo sa drugim silama (u ovom slučaju sa Ruskom Federacijom i NR Kinom), jačanje svih instrumenata odbrane teritorije i neodricanje njihovih primena faktori su koji mogu navesti jaču stranu na nalaženje kompromisa. Sadašnja politika odricanja od svih sredstava odbrane koji „nisu diplomatski“, a zapravo se svode na diplomatske note, predstavke i verbalne proteste, ne može doneti nikakve koristi naspram strane koja je spremna na upotrebu svih sredstava zarad promocije i očuvanja eksperimentalnog protektorata na tlu Srbije. Tačnije rečeno – Srbija se zbog

---

⁵⁶ Ne zaboravimo da zemlje EU-27 2010. godine imaju udeo od 67% u uvozu u Srbiju, a da Srbija u istu izvozi svojih 63,9% roba (mahom sirovina i prehrambenih proizvoda). Pravi pokazatelj ekonomskih odnosa sa EU i SAD je činjenica da je ekonomska politika Srbije vođena po receptu zapadnih vlada i monetarnih institucija sa predominantnim uticajem SAD i zemalja EU dovela do toga da je industrijska proizvodnja u Srbiji 2009. bila za 12% niža nego 2008, ali i za 15,5% niža nego u 1998. godini (pod sankcijama) „i za čak 52% niža nego daleke 1989. godine“ (koja je već bila lošija od 1980). Prema: Mladen Kovačević, *Dimenzije i uzroci ekonomske krize u Srbiji*, str. 12.

„bezalternativne politike“ pristupanja EU odrekla mnogih instrumenata koji bi ojačali njenu poziciju po pitanju statusa KiM.

O koristima od pristupanja i procesa neophodno je razmotriti i pitanje sticanja statusa kandidata. U međuvremenu je (12. oktobra) EK preporučila Savetu EU prihvatanje davanja statusa kandidata Srbiji bez početka pregovora uz uslov nastavka dijaloga sa albanskim vlastima u Prištini. Proces dobijanja ovakvog mišljenja potpredsednik Vlade Republike Srbije za evropske integracije Božidar Đelić, slikovito je opisao kao prolazak kroz evropskog ‘toplog zeca’. Tim povodom autori se odlučuju za jednu prognozu. Imajući u vidu „bespogovorni i bezalternativni pristup“ Srbije u pregovorima sa EU oko članstva koji obesnažuje i obesmišljava bilo kakav pregovarački kapacitet Beograda sa jedne, a nezavidnu spoljnu i bezbednosnu politiku EU s druge strane, koja van evropskog kontinenta nije u stanju da odlučnije projektuje svoj spoljnopolički potencijal dok, pri tome, ima potrebu za afirmacijom spoljnog ugleda, zaključujemo: EU će u decembru verovatno odobriti neku vrstu polukandidatskog statusa Srbiji. Čak iako se to formalno bude zvao „kandidatski status“ u EU čekaonici, on će biti ograničen raznim uslovima o kojima je ranije bilo reči, ako i drugima koji se tiču reformi institucija, delovanja pravosudnih organa naročito, i drugog. Ulazak Hrvatske u EU početkom 2013. predstavljaće dodatnu rampu i uslovljavanje Srbiji na njenom putu ka EU. Ovo je jasno posebno imajući u vidu stalno pogoršanje odnosa dveju država čiji uzroci leže u politici hrvatske strane.

Neposredno nakon dobijanja kandidatski status može biti zamrznut, a datuma za početak pregovora svakako neće biti. Autori se odvažuju da odu tako daleko i ukažu da, prema savremenim trendovima, Srbija neće ni biti primljena u EU. Međutim, tu mogućnost Srbija može da iskoristi i odbaci onaj deo uslova i propisa koji su štetni po kulturnu i ekonomsku politiku zemlje, pa da potom – kao suvereni partner – nastavi odnose sa EU i drugim integracijama i zemljama u meri koja joj odgovara.

Izgradnja suvereniteta evropskih država istorijski je započela kroz postepenu afirmaciju sudske vlasti u rukama suverena, tj. državne vlasti. Radikalna derogacija prava suverene vlasti, odnosno državne suverenosti, te ugrožavanje teritorijalnog integriteta kroz insistiranje na dobrosusedskim odnosima sa Kosovom, sve uz oduzimanje dela teritorije, rudnih blaga i stanovništva, ne samo da, kako se zvanično ističe, delimično ustupaju suverenitet nadnacionalnim strukturama – nego poništavaju državnost Republike Srbije, a da pri tom nema značajnijeg boljitka za građane Srbije.

LITERATURA

Knjige i dokumenta

1. "GfK Purchasing Power Europe" study tracks Europeans' consumer potential in crisis-ridden 2009", Bruchsal, December 09, 2009, Internet, http://www.gfk-geomarketing.com/fileadmin/newsletter/pressrelease/purchasing_power_europe2009.html, 15/09/2011.
2. Dimitrijević, Vojin, Stojanović, Radoslav, *Međunarodni odnosi*, Službeni list SRJ, Beograd, 1996.
3. Dragojlović, Nataša, Đukanović, Dragan, Sretenović, Živojinović (urs), *Spoljna politika Srbije: strategije i dokumenta*, Evropski pokret u Srbiji, Beograd, 2011.
4. Petrović, dr Dragan, Nikolić, mr Jasmina, *Srpski narod i velike sile*, Institut za političke studije, Beograd, 2008.
5. *Ekspoze Gorana Svilanovića, saveznog ministra za inostrane poslove, u Saveznoj skupštini SR Jugoslavije*, Beograd, 24. oktobar 2001. godine, Spoljna politika Srbije: strategije i dokumenta.
6. "Income inequality in EU countries", Figure 1: The income share of the bottom 1%, 5%, and 10% of the population in EU Member States, Internet, <http://www.socialsituation.eu/monitoring-report/income-distribution/income-inequality/income-inequality-in-eu-countries-1>, 07/10/2011.
7. „Kako, zašto, da li, kada Evropska unija?“, *Kancelarija za evropske integracije*, Treće, dopunjeno i izmenjeno izdanje, Beograd, 2010.
8. Morgenthau, Hans, *Politics Among Nations*, 6th edition, McGraw-Hill, New York, 1985.
9. "Report on G20 Trade and Investment Measures (September 2009 to February 2010) *WTO, OECD, UNCTAD*", 8 March 2010.
10. Stabilisation and Association Agreement Between the European Communities and their Member States of the One Part, and the Republic of Serbia, of the Other Part, CE/SE/en 21.
11. Turlea, Geomina, Bogdanowicz, Mark, *EU Enlargement: Economic Development and the Information Society*, Vubpress / Upa, 2008.
12. Frankel, Joseph, *National Interest*, Macmillan, London, 1970.

Članci i internet

1. "Borba novih članica za uticaj u EU", *Euractiv* 21.09.2011, Internet, <http://www.euractiv.rs/eu-prioriteti/2724-borba-novih-lanica-za-uticaj-u-eu->, 26/09/2011.
2. "Brammertz expects report on Mladic's hiding in November", 20. October 2011, Internet, <http://www.emg.rs/en/news/serbia/166670.html>, 20/10/2011.
3. Đurković, Miša, „Akademija Koče Popovića”, *Politika*, 11.08.2011.
4. György, István, Tóth1-Márton, Medgyesi, "Income Distribution in New (and Old) EU Member States", *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy* 1 (2011), Vol. 2 (2011) 1.
5. Janković, Slobodan, „Osnove za oslanjanje na Rusiju u spoljnoj politici Srbije”, u: Dragan Đukanović (ur.), *Savremeni međunarodni izazovi: globalna i regionalna perspektiva*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2008, str. 345–364.
6. Knežević, Miloš, „Dileme spoljne politike o „bezalternativnoj” evrointegraciji Srbije”, *Nacionalni interes*, br. 2/2010, god. VI, vol. 8.
7. Kovačević, Mlađen, „Dimenzije i uzroci ekonomske krize u Srbiji”, *Nacionalni interes*, br. 1/2010, god. VI, vol. 7.
8. "Medvedev calls Serbia Russia's key partner", *Makfax* 2009-05-29, Internet, <http://www.makfax.com.mk/en-us/Details.aspx?itemID=4887>. Retrieved 2009-05-30.
9. Mitrović, Dragana, „Modeli produbljivanja saradnje sa NR Kinom i zemljama centralne i istočne Azije”, *Zbornik Elementi strategije spoljne politike Srbije*, IMPP, Beograd, 2008.
10. Petrović, Žarko, "Russia - Serbia relations: Three Year's Result", „Russian-Serbian Strategic Partnership: Scope and Content”, in: *Russia-Serbian Relations at the begeninig of XXI Century*, ISAC Fund, Beograd, 2010.
11. Simić, Predrag, *Konfuzna spoljna politika Srbije*, Deutsche Welle, 08.12.2010.
12. "Face Reality and Negotiate", *CorD*, No. 19 - September 2005, Internet, <http://www.cordmagazine.com/images/archivepdf/cord19.pdf>, 01/29/2010.
13. "How Much Does Investment Climate Matter?", *The World Bank Group, Financial and Private Sector Development*, Note Number 32, August 2011.

FOUR PILLARS OF SERBIAN FOREIGN POLICY

ABSTRACT

Authors question reliance on proclaimed 'four strategic pillars' of Serbian foreign policy. They study the issues of traditional national interest, namely of territorial integrity, sovereignty, protection of population, interests of Serbian people, social welfare and economic development of Serbia vis-à-vis relations with EU, Russia, USA and China. These countries have differing positions on Kosovo and Metohija, issue of national sovereignty in general, different interests in regional politics and distinct foreign policy goals. Serbia has strategic aim of joining the EU and maintaining its territorial integrity. Proclaimed policy is also expansion of external trade and expansion of ties with Russia and China. Gajić and Janković are presenting gains and losses of strategic partnership with each of the four pillars in relation to the others and in relation to the interests of Serbia. They want to analyse the feasibility of the substantive continuity of proclaimed policy.

Key words: EU, Russia, USA, China, the four pillars.